

Paraša: Mišpatim

5 313 písmen

1 462 slov

118 veršů

185 řádek

53 micvot

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לְפָנֶיךָ:

Toto jsou zákony, které jim předložíš.**Sidra pro tento týden: Mišpatim****1. alija (Šemot 21:1–19)**

Nařízení ohledně hebrejského otroka: otrok bude sloužit svému majiteli šest let, sedmého roku bude propuštěn na svobodu; pokud bude chtít ve službě u svého pána zůstat, bude mu sloužit až do nejbližšího jubilejního (padesátého) roku. Nařízení ohledně služek, otrokyní, manželů a manželek otroků, zasnoubení otroka nebo otrokyně se svobodným člověkem a dětí otroků narozených v otroctví. Tresty za ublížení na zdraví s následkem smrti. Ustanovení útočištného města před krevní mstou pro toho, kdo neúmyslně způsobí smrt druhého. Tresty smrti za úkladnou vraždu, pro toho, kdo by udeřil své rodiče a pro toho, kdo by své rodiče proklínal. Trest smrti za obchod s lidmi. Zaplacení odškodného za ublížení na zdraví.

Proč Tóra věnuje celou část otrokům tak brzy po odchodu z Egypta? V čem se liší postavení otroka dle Tóry od běžného otroka?

2. alija (21:20–22:3)

Tresty za usmrcení nebo vraždu otroka či otrokyně. Tresty za napadení těhotné ženy. Pravidlo „oko za oko, zub za zub, ruku za ruku, nohu za nohu, ledvinu za ledvinu, ránu za ránu, modřinu za modřinu.“ Zákony ohledně trkavého býka: býk, který usmrtí člověka, musí zemřít, ale jeho majitel je bez viny; pokud by se ale jednalo o býka, o kterém bylo známo, že je agresivní, ponese zodpovědnost jeho majitel. Pokud někdo vykope jámu ve veřejném prostoru, nese plnou zodpovědnost, pokud do této jámy někdo spadne a zraní se. Řešení případu, kdy na sebe zaútočí dobytčata dvou různých majitelů. Krádež dobytčete. Pravidlo, podle kterého usmrcení zloděje při činu v noci není vraždou, ale pokud je přistižen ve dne, bude jeho usmrcení za vraždu považováno.

3. alija (22:4–26)

Tresty za poškození úrody, nemovitosti, pole či vinice. Krádež peněz či věcí svěřených do úschovy. Zákony, které se váží k výpůjčce. Zákony ohledně svedení nezasnoubené dívky: muž si v takovém případě dívku musí vzít bez nároku na její věno. Příkaz usmrtit čarodějnic. Trest smrti pro každého, kdo se dopustí zoofilie a modloslužby. Nařízení neutlačovat gerim. Nařízení chovat se vlídně k vdovám a sirotkům. Zákaz půjčování bližnímu na úrok. Nařízení o vrácení zástavy dlužníků.

Tóra nařizuje neutlačovat gerim – kdo jsou gerim a čím zdůvodňuje Tóra toto nařízení?

4. alija (22:27–23:5)

Zákaz zlořečení soudu a představeným. Nařízení ohledně prvotín z úrody a prvorozeného syna. Zákaz jíst maso z udávaného zvířete. Zákaz přijímat lživé svědectví. Nařízení, aby se člověk nenechal strhnout většinovým názorem ke špatnému rozhodnutí – většina nemusí mít vždy pravdu. Zákaz nadřizovat ve sporu chudšímu. Povinnost pomoci v nouzi i člověku, s nímž máme jinak spory.

5. alija (23:6–19)

Zákaz brání úplatků nebo nadřizování některé ze stran soudní pře. Zopakování nařízení, aby hosté a přistěhovalci nebyli utlačováni. Nařízení o sedmém roku odpočinku. Nařízení o sedmém dni jako dni odpočinku (šabatu). Ustanovení tří poutních svátků – Pesach, Šavuot, a Sukot. Nařízení o přinesení prvních plodů do chrámu. Zákaz vařit mládě v mléce jeho matky.

6. alija (23:20–24:18)

Bůh pošle anděla, aby vedl Jisra'el do jeho země a který mu pomůže porazit krále, kteří v Kenaanu sídlí, pod podmínkou, že se nebudou účastnit jejich modloslužby. Jisra'el přísahá, že učiní vše, co Bůh řekl. Moše zbuduje pod horou oltář a dvánáct pomníků. Moše, Aharon, Nadav, Avihu a 70 starších vystoupí a spatří Boha. Bůh vybídne Mošeho, aby vystoupil na horu Sinaj, zůstal tam a převzal kamenné desky. Moše vystoupí a horu zahalí oblak. Zůstává čtyřicet dní a čtyřicet nocí.

7. alija (Be-midbar 28:9–15)

Jelikož letos vychází sidra mišpatim na šabat šekalim a zároveň na šabat roš chodeš adar, čte šestý vyvolaný parašu pro tento týden až do konce a sedmý vyvolaný čte zvláštní odstavec, popisující přinášení obětí v den odpočinku.

Maftir (Šemot 30:11–16)

Zvláštní maftir pro šabat šekalim. Nařízení o sečtení lidu Jisra'ele. Každý bez rozdílu, chudý nebo bohatý, má přinést půl šekelu stříbra a ten odevzdat do stanu setkávání jako obnos za smířící oběti, kterými budou usmířovány hříchy Jisra'ele. Odtud má šabat šekalim i své jméno.

Haftara (2. královská 12:1–17)

Zvláštní haftara na šabat šekalim, který letos připadá na Roš chodeš adar, popisuje vládu krále Jehoaše, který ustanovil výběr stříbra na údržbu a opravy chrámu.

Abys neviděl velký špatný...

Nevař mládě v mléce jeho matky! (Šemot 23:19)

O tom přikázání už bylo řečeno leccos. V Tóře se nyní objevuje poprvé, ale zdaleka ne naposledy. Objeví se ještě dvakrát a naši učenci z toho vyvodili, že mládě uvařené v mléce jeho matky nesmíme ani vařit, ani jíst, ani z něj mít jakýkoli jiný užitek, tedy ani tu vzniklou směs prodat. Zákaz konzumace masa a mléka pak s sebou nese řadu dalších omezení týkajících se kašrutu. Tato halachická dedukce a kumulace nařízení vedla samozřejmě i k řadě vtipů, z nichž je asi nejznámější ten, kdy Bůh po rozpravě nakonec odpoví Mošemu: „Já vám jen nařídil nevařit v mládě v mléce jeho matky, vy si už s tím dělejte co chcete.“

Mnoho lidí se pokoušelo tuto micvu vysvětlit. Nejčastěji se můžeme setkat s tvrzením, že kombinace masa a mléka byla zakázána, protože by se takto v pouštním horku maso rychleji zkazilo. Ale světe div se, maso ponechané na přímém slunci v horkém letním dni se zkazí úplně stejně rychle jako maso ponechané v mléce. Ostatně ještě v Talmudu nacházíme diskuse o tom, že například ryby jsou z tohoto nařízení vyjmuty, že za určitých okolností se sice ani tyto nesmí podávat společně s mléčnými výrobky na jeden stůl, ale za jiných podmínek již to problém není, a že ne každý rabín souhlasil s tím, že se zákaz týká i drůbeže, protože ptáci přece žádné mléko nemají.

A pak je tu samozřejmě druhý přístup, který říká, že tato micva patří do skupiny přikázání, která nejdou racionálně vysvětlit. Pokusy o zdůvodnění zákazu vaření mláděte v mléce matky (a přeneseně pozdějšího rabínského zákazu míchání masitého a mléčného pokrmu) hygienickými poměry v poušti totiž selhávají stejně jako kdybychom se pokoušeli vysvětlit zákaz ša'atnez, tedy mísení vlny a lnu, prevencí invaze molů.

Možnou odpověď přináší Maharalův současník Kli Jakar, který ve svém komentáři k tomuto verši píše: „O zdůvodnění této micvy se pokoušeli již mnozí, ale žádnou příčinu nenalezli a tak někteří říkají, že tato micva patří mezi zákony, které žádný nám známý důvod nemají. A jsou tací, kteří říkají, že se jedná o zákon modloslužebníků, kteří měli ve zvyku vařit maso v mléce během svých slavností a proto je tato micva v Tóře spojená s ustanovením svátků.“

Je to jen jedno z možných zdůvodnění, které Kli Jakar nabízí. Že by se skutečně jednalo o dávný pohanský rituál, související s prvotinami a prosbou za dobrou úrodu? Micva nevařit mládě v mléce jeho matky se skutečně nachází hned vedle ustanovení poutních svátků, zákazu modloslužby a nařízení přinášení prvotin. I druhý výskyt tohoto přikázání v paraše Ki tisa je zmíněn vedle micvot, které zapovídají modloslužbu a aby se Jisrael vyvaroval jednání pohanů. Jediný rozdíl je až při třetím výskytu, ve čtrnácté kapitole knihy Devarim, kde se zákaz vaření mláděte v mateřském mléce skutečně objevuje po výčtu zakázaných a povolených zvířat hned vedle zákazu jíst *nevelu*, zvíře, které nebylo poraženo předepsaným způsobem. Ihned poté následuje opět přikázání nařizující odvedení desátku, tedy přikázání související s úrodou a plody.

Možná, že jsme po celou tu dobu, co se snažíme vyložit tuto micvu racionálně, vedle jak ta jedle.

Kromě jiného obsahuje tato paraša i nařízení *nenechat naživu čarodějnic*. Midraš i Mišna říká vcelku jasně, co s ní udělat – ukamenovat. Proč ale verš používá výraz *lo techaje* (nenechat naživu, neživit), když hned v dalším verši říká Tóra velmi jasně o někom, kdo obcuje se zvířaty, *mot jumat*, tedy že „bude usmrcen“? Dle Rašiho to naznačuje, že čarodějnic nelze jen tak zabít, ale musí ji odsoudit soud. Ramban k tomu přidává, že nejde jen o to čarodějnicu popravít, ale aktivně proti její existenci vystoupit a žádného takového šarlatána netolerovat. Čarodějnice je někdo, kdo znesvěcuje Boží jméno, kdo svádí prosté lidi na scestí, klame je a mate, zkrátka někdo, nad kým nestačí mávnout rukou a nechat ho být. Někdo by mohl namítnout – co přesně dělá čarodějnice tak hrozného? Narozdíl od egyptských čarodějů, kteří se snažili napodobit divy a rány pomocí svých vlastních znalostí přírodních zákonů, jsou čarodějnice či čarodějové – *mechašim* – lidé, kteří se skutečně pokouší o zázrak, což se jim ovšem povede pouze tehdy, když to Bůh sám chce a umožní. *Mechašef* to ale vnímá jako akt vlastní zásluhy a tím pádem popírá existenci a moc Boží. Podobně jako v případě vaření kůzlete v mléce jeho matky představuje i čarodějnictví a podobné pohanské praktiky vzpouru proti Bohu a snahu utrhnout si kus z jeho moci a tím ovlivnit běh věcí na tomto světě.

Současného člověka by pravděpodobně nenapadlo rituálně porazit kůzle, vařit jej v mléce matky a očekávat za to pozehnání a přízeň vyšší moci. Nejrůznějším kartáčkám, vědmám, věštcům či lógroprávcům ovšem často věříme dál, ačkoli je to velmi podobný fenomén. Když Tóra zapovídá vaření mláděte v mléce jeho matky a naprosto jednoznačně říká, že čarodějnic nemáme ponechat naživu, možná nám tím chce říci, že nemáme věřit nesmyslům, které jsme viděli v Egyptě. Přinášení prvotin a odevzdávání desátků neslouží k tomu, abychom si Pánaboha vykrmili. Slouží k tomu, abychom si uvědomili, že za život nevděčíme jenom vlastní pili a šikovnosti, ale také něčemu jinému. Učí nás pokoře a zároveň zdravému rozumu. Nevěřte hloupostem, které vám nějaký šarlatán vykládá, a nesnažte se najít racio tam, kde není – jako například tím, že budeme tvrdit, že se maso s mlékem kazí rychleji než zvlášť a že s vynálezem ledničky důvody pro dodržování kašrutu pominuly.

Ani Kli Jakarův výklad neznamená, že by židovství mělo opustit kašrut, i kdyby se ho zákaz vaření kůzlete v mléce jeho matky vůbec netýkal. Zákaz vařit maso v mléce a jeho společná konzumace není žádnou nedávnou záležitostí – je to tradice, která sahá hluboko do minulosti. Zákaz vaření mláděte v mléce jeho matky stejně jako kašrut (mimoходом, také soubor micvot, které podle rabínů nemají žádný jasný smysl, ačkoli se ho pokoušeli vysvětlit všelijak) má pro nás význam stále. Každý den, při každém jídle, ráno, v poledne i večer, nám připomíná naše postavení jako *am segula*, zvláštního lidu, kdo jsme a komu se za své konání zodpovídáme.